

FILATELIST št. 17

Glasilo Filatelističnega društva Idrija

29. februar 2004

VSEBINA

55 LET - DVAKRAT ODLIČNO ZA DRUŠTVO	- Niko Jereb	3
100-LETNICA ROJSTVA NIKOLAJA PIRNATA	- Janez Kavčič	7
ŽIVO SREBRO IN ČIPKE	- Niko Jereb	10
PB FRANJA NA POŠTNI ZNAMKI	- Niko Jereb	12
GOVOR NA PROMOCIJI ZNAMKE	- Samo Bevk	15
GOVOR NA PROMOCIJI ZNAMKE	- Alfonz Podgorelec	18
150 LET RUDNIKA NEW IDRJA	- Janez Kavčič	20
41. ČIPKARSKI DNEVI V ŽELEZNIKI	- Niko Jereb	26
ZAPISANO OSTANE	- Niko Jereb	27
IZ DRUŠTVENEGA ARHIVA	-	28
IN MEMORIAM - ANTON JAGER	- Janez Kavčič	31
IN MEMORIAM - RAJKO ČERNILOGAR	- Janez Kavčič	33
HVALA ZA POMOČ	-	35

FILATELIST je glasilo Filatelističnega društva Idrija, p. p. 45, 5280 Idrija.

Izhaja vsaj enkrat letno v nakladi 100 izvodov.

Uredniki: Nikolaj Jereb, odgovorni ured., Janez Kavčič, Silvester Bajc.

Tehnični urednik: Ljubo Ukmar. Lektor: Janez Kavčič.

55 LET - DVAKRAT ODLIČNO ZA DRUŠTVO

Glasnik Filatelističnega društva Idrija, Filatelist, si je pripel že številko sedemnajst. Prav tolikokrat sem pred vprašanjem, kaj napisati za uvodnik, da bi bil zanimiv za bralce. A vedno znova pridem do spoznanja, da je kratek pregled minulega društvenega dela in predstavitev aktualnih zadev in idej, vedno primerna vsebina za uvodne strani našega sopotnika. To pot pa bo pogled segel petinpetdeset let nazaj.

FD Idrija je srečalo Abrahama že leta 1999. Za vezilo smo prejeli in hkrati dali priložnostno poštno znamko Cinabarit s kapljicami živega srebra. Njena slovesna promocija v gradu Gewerkenegg je bila tudi praznovanje društvenega zlatega jubileja, ki je sicer potekal skromno in delovno. Načrtovali smo izdajo zbornika, obsežnega življenjepisa društva z bogatim dokumentarnim gradivom. Ob tej priliki je bila predvidena tudi posebna društvena slovesnost. Zaradi pomanjkanja denarja se to ni zgodilo. Že takrat pa smo si obljubili, da bomo vse to uresničili čez pet let, ko se bo pisala 55-letnica. In sedaj smo tu, sredi te obletnice. Izbrali smo jo načrtno. Dve petici pomenita dvakrat odlično za društvo!, ki vseskozi živahno in uspešno deluje, čeprav mu skromna finančna sredstva močno omejujejo prodorne zamisli in načrte. Praznik društva smo začeli s poštno filatelističnim obeležjem, priložnostnim ovitkom s priložnostnim poštnim žigom. Ni naključje torej, da ta naša praznična izdaja nosi jubilejno pomenljivo zaporedno številko 55!

Idrijski filatelisti so se skupaj prvič predstavili julija 1949 v Idriji na veliki gospodarski razstavi, ki je vključevala poštne znamke in drugo filatelistično gradivo. Dogodek je bil zelo odmeven, saj si je razstavo ogledalo nad 2.000 (!) ljudi. To kaže, da je bilo zbiranje poštних znamk v Idriji že takrat priljubljeno in vzbujalo precejšnje zanimanje. Znamke so si utrle pot do zbiralcev različnih starosti in poklicev, saj so razstavljali dijaki, rudarji, obrtniki, nameščenci in učenci osnovne šole. Takrat so odločili, da ustanovijo društvo. Revija Nova filatelija je pisala: "Z zadovoljstvom beležimo tudi pobudo Idrijčanov, ki je dosegla popoln uspeh. Z ustanovitvijo

lastnega društva se bo udeleževanje poživilo in pravilno usmerjalo."

Idrijsko društvo je zaživelo v času, ko se je poleti 1949 postavljala na noge organizirana filatelistična društvena dejavnost v Sloveniji. Idrijski rojak Ferdo Kobal, zaslužni slovenski filatelista, ki je sodeloval pri ustanavljanju Filatelistične zveze Slovenije in postal 24. julija 1949 njen prvi predsednik, je pomagal pri organizaciji idrijskega društva. Ustanovljeno je bilo 9. avgusta 1949, le štirinajst dni po ustanovitvi FZS. Društvo je bilo registrirano kot peta podružnica Zveze in kot prvo v tedanjem Slovenskem Primorju.

Pedeseta leta je bilo društvo vseskozi med najboljšimi. Občasni stagnaciji je sledil po letu 1985 nov zagon. Dosežena je bila cela vrsta odličnih uspehov, začevši z obeležjem 500-letnice rudnika in mesta na dveh priložnostnih poštih znamkah! Sledili sta dve znamki s cerkljanskimi laufarji, dvajset znamk z motivi idrijskih čipk, znamka z mineralom cinabariotom, znamka ob 100-letnici prve slovenske realke v Idriji, dve ilustrirani poštni dopisnici ter lani v novembru priložnostna poštna znamka ob 60-letnici Partizanske bolnice Franje z odmevno promocijo! Tako številne bere nima nobeno filatelistično društvo v Sloveniji. Hkrati pa noben kraj in njegova zgodovina nista bila v Sloveniji tolikokrat obeležena na poštih vrednotnicah in društvenih izdajah kot Idrija! Naj dodamo, da bo letos novembra kronano večletno prizadevanje društva za uvrstitev idrijskega gradu na poštne znamke iz tematske serije Grajske stavbe na Slovenskem. Gewerkenegg, castrum nostrum, bo torej upodobljen na znamki, ki bo izšla predvidoma 18. novembra 2004. Ta dosežek bomo slovesno promovirali skupaj z Mestnim muzejem Idrija in občino Idrija.

V minulemu letu se je zvrstilo nekaj uspelih filatelističnih dogodkov. Občinski praznik smo zaznamovali z izdajo dotiskane barvne dopisnice s priložnostnim poštnim žigom, posvečene 100-letnici rojstva priznanega likovnega umetnika, Idrijčana Nikolaja Pirnata. Slovesna predstavitev je bila v sestavi prireditev ob občinskem prazniku povezana z otvoritvijo razstave učenk Čipkarske šole "Pa vendar je vse skupaj samo sukanec". Zato je bila priložnostna filatelistična razstava ubrana na temo čipke in klekljanje. Društvo je sodelovalo na 41. čipkarskih dnevih v Železnikih z razstavo znamk, celin, žigov ter razglednic z motivi čipk in klekljanja. V času Čipkarskega festivala je izšel priložnostni ovitek s priložnostnim besedilom ter priložnostni poštni žig, hkrati pa je bila na ogled razstava poštih znamk in poštih obeležij z naslovom "Čipke in klekljanje od Sv. Helene do Idrije". Ob izidu priložnostne poštne znamke v počastitev 60-letnice znamenite Partizanske bolnice Franje je bila v Cerknem pripravljena slove-

sna promocija. Ob tem dogodku je društvo izdalo maksimum karto. Promocijo je spremljala tudi zanimiva filatelistična razstava.

Na slovesnem praznovanju občinskega praznika dne 19. junija 2003 smo člani FD Idrija imeli priliko seznaniti ministra za šolstvo in šport, dr. Slavka Gabra z dejavnostjo našega društva. Na sliki predsednik društva Niko Jereb ob direktorju Pošte Slovenije PE Nova Gorica, Borislavu Zupancu, Miranu Jurjavčiču, županu Damjanu Krapšu in njegovi soprogi Sonji, izroča ministru spominsko darilo, album s serijo poštних znamk Idrijske čipke.

Lansko leto je bilo še nekaj zanimivih obletnic, med drugim 150 let začetka izkoriščanja živosrebrovega rudišča v ameriški zvezni državi Kaliforniji, imenovane New Idria, 450-letnica Ferdinandovega rudarskega reda, ki je vseboval kar 208 členov, 200-letnica katastrofalnega jamskega požara, pa 50-letnica Mestnega muzeja Idrija. Izmed teh smo obeležili le 150 let rudnika New Idria z dotiskano dopisnico in priložnostnim žigom.

V letošnjem jubilejnem letu dveh petic pričakujemo realizacijo tradicionalnih izdaj društva ob občinskem prazniku in Čipkarskem festivalu ter promoviranje znamke z motivom idrijskega gradu. Poleg tega sta v ožjem izboru poštne filatelistični obeležitvi 250-letnice farmacevtske službe v Idriji, ki se je začela z znamenito družino Freyerjev in 100-letnica Planinskega društva, pa morda še kaj. Ob tem se bo treba povezati z lokalnimi

organizatorji in zamisli uskladiti na občinski ravni. Sodelovanje občine je načelno obljubljeni, seveda »v okviru možnosti«. To pomeni, da bo potrebno za vsak projekt posebej izvirati denar. Naj povemo, da društvo v letošnjem letu čaka velik finančni zalogaj, izid zbornika. Ta zajema bogato društveno zgodovino, ki je odsev preteklega in sedanjega življenja Idrije, torej dokument, ki je zanimiv za vse! Načrtov tudi za naslednja leta ne manjka. Komisija za znamke bo odločala o predlogu obeležitve minerala aragonita iz znamenite jame v Ravnah pri Cerknem. Tudi mineral epsomit, znamenita »prekmandlcova brada« iz idrijskega rudnika ter znameniti fosil kačjerepa iz Ledinskega ter neandertalska piščal iz najdišča Divje babe pod Šebreljami, so vredni obeležitve na priložnostnih poštinih znamkah.

Dolgoročno gledano je težko ocenjevati, kako se bo filatelija razvijala in kako se bo s tem pisalo društvom. Mladino čedalje bolj zanimajo izzivi, ki jih prinaša digitalizacija in njeni virtualni svetovi. Bodo znamke kot dokaz plačane poštnine počasi izginile? Jih bodo pošte izdajale ekskluzivno samo za zbiralce?! To pač presega strani našega društvenega biltena. Dejstvo pa je, da Pošta Slovenije nudi še premalo materialne podpore društvom za popularizacijo filatelije, predvsem med mladimi, kot bodočimi potencialnimi kupci poštinih znamk. Društva imajo različne ideje, kako navdušiti mladino za zbiranje znamk. Zakaj ne bi FZS enkrat letno zbrala te predloge, finančno ovrednotene, in jih posredovala Pošti Slovenije, ki bi jih finančno podprla?! Morda bi se društva in osnovne šole enkrat letno dogovorili za tekmovanje za najboljši prosti spis, recimo Poštar mi je prinesel pismo. Nekaj najboljših z vsake šole bi krajevno društvo nagradilo.

Kaj neki družijo člane Filatelističnega društva Idrija vsako nedeljo že petinpetdeseto leto?! Zbiranje znamk med drugim pomeni spoznavanje dežel vsega sveta, pomeni navezovanje prijateljskih stikov z vsemi konci sveta. To je sicer moč početi individualno. Ampak naše društvo je resnično zavezano tradiciji in nedelja je "jour fixe". Zdi se mi tudi, da je nek poseben čar v tem, da skupaj s prijatelji gradiš filatelistično zbirko in sestavljaš zgodbo z znamkami, da s prijatelji odprto tekmuješ. Poleg prijateljstva nas združujejo tudi širši interesi, saj deluje društvo v smeri enotnega prizadevanja, da s filatelistično poštinih obeležji sporočamo svetu o Idriji, o njeni bogati dediščini in njenem sedanjem utripu. Skupno se tudi trudimo predstaviti širši družbi, predvsem pa mladini, tisti del poslanstva, ki ga filatelija v izobilju ponuja. To je izoobraževanje in kultura mednarodne komunikacije.

STOLETNICA ROJSTVA NIKOLAJA PIRNATA

10. XII. 1903 – 9. I. 1948

Slovenski slikar, kipar, grafik, ilustrator, časnikar in profesor na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost Nikolaj Pirnat (1903 – 1948) je svojo prekratko življenjsko pot izpolnil z izjemno bogato ustvarjalnostjo, saj imamo danes evidentiranih preko tisoč njegovih del.

Človeška figura je bila od začetka do konca takorekoč edina umetnikova téma, s katero pa je v tehničnem, formalnem in vsebinskem smislu znal – iz notranje potrebe tudi moral – izpovedovati vse tisto, kar ga je vznemirjalo kot likovnega ustvarjalca in kot angažiranega spremljevalca družbenih in političnih dogajanj. Skice, študije, risbe, ilustracije in karikature predstavljajo izhodišče

in obenem vrhunec umetnikovih kreativnih dosežkov. Ob njih so pomembno zastopani še akvareli in olja ter zlasti grafike in plastike. V Pirnatovih delih se sicer čutijo vplivi Meštrovičeve zagrebške šole, odmevi nemškega ekspresionizma (Grosz) in francoskega modernizma, vendar je umetnik suvereno razvil in uveljavil lastna estetska in zlasti socialno kritična in avantgardna stališča.

V obdobju pred drugo svetovno vojno, ko je bil Pirnat kot ilustrator in karikaturist zaposlen pri liberalnem Jutru, se je kot umetnik uveljavil zlasti z ilustracijami Župančičevega Cicibana, Cervantesovega Don Kihota in Torkarjevega Blaznega Kronosa. Leta 1941 se je hitro povezal z Osvobodilno fronto in izdelal ilustracije za znamenito pesniško zbirko Previharimo viharje Mateja Bora. V času internacije v Gonarsu (1942 – 1943) je ustvaril serije pretresljivih upodobitev človeških, zlasti otroških usod, obenem pa je izpel izrazito poetično sestavino svoje duševnosti s ciklusom Dekla Ančka. Po vrnitvi iz taborišča leta 1943 je odšel v partizane in bil do konca vojne med vodilnimi tvorci partizanske risbe, karikature, grafike in propagande. Najbolj poznana iz tega obdobja sta ciklusa linorezov Naša borba in Domovi, ječe, gozdovi, ki se uvrščata med najboljše pomnike narodnoosvobodilnega gibanja.

Pirnat je vseskozi pritegovalo tudi plastično modeliranje človeških teles in obrazov – portretov. Kot kipar je pogumno reduciral detajle in s klasično poenostavitvijo oblik uspel zadeti volumen figure in karakter upodobljen-

ca. Več kot dvajset let je snoval načrte za realizacijo velikih monumentalnih spomeniških skulptur Jakopiča, Cankarja, Aškerca in drugih znamenitih Slovencev. Po letu 1945 žal teh načrtov ni uresničil, saj ga je najprej v polni meri zaposlovalo pedagoško delo na ljubljanski likovni akademiji, v začetku leta 1948 pa ga je po neozdravljivi bolezni prehitela prezgodnja smrt.

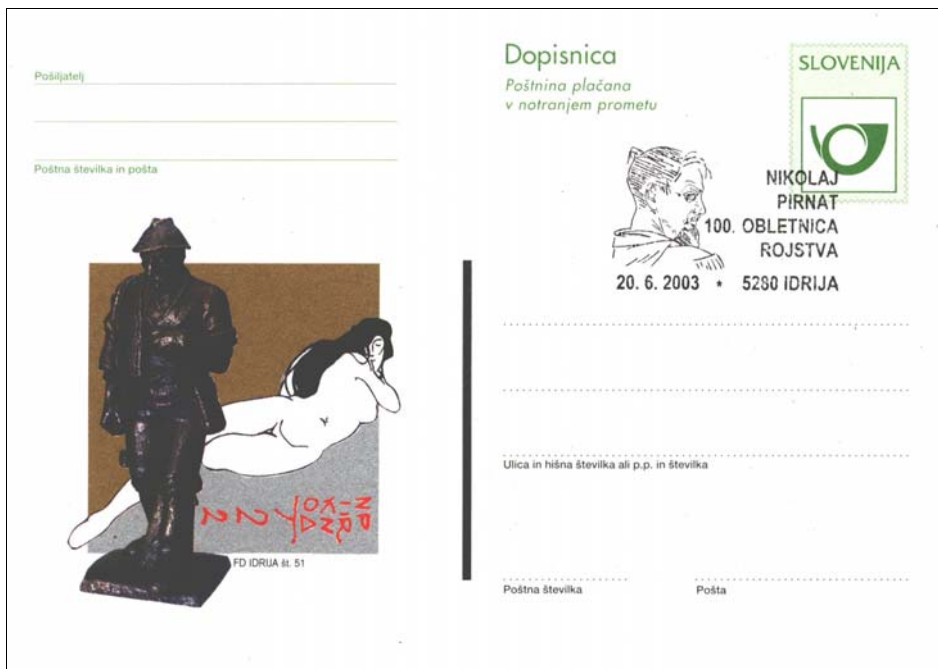
Idrijčani smo na svojega znamenitega rojaka upravičeno ponosni, saj se v našem mestu ni le rodil, temveč tudi šolal in leta 1921 maturiral na idrijski (prvi slovenski) realki. Pozneje se je rad vračal, saj je ostal vse življenje čustveno in ustvarjalno navezan na svoj rojstni kraj in bližnje sorodnike. Ob 50 – letnici ustanovitve realke (1901 – 1951) je bila Pirnatu na pročelju mestne hiše postavljena spominska plošča, Idrija pa je pozneje po njem poimenovala ulico za cerkvijo svete Trojice, dijaški dom in nagrado, ki jo občina podeljuje zaslužnim delavcem na področjih kulture in umetnosti. Pirnatov opus je bil v Galeriji Idrija predstavljen na velikih retrospektivnih razstavah v letih 1972 in 1984. Spomniti velja, da se je Nikolajev sin Janez Pirnat (1932), znan po subtilni obdelavi marmorja, uveljavil kot eden najvidnejših sodobnih slovenskih kiparjev. Pred Športno – rekreacijskim centrom stoji njegov spomenik ing. Stanka Bloudka, portretni kip očeta Nikolaja pa krasi Dom učencev Nikolaja Pirnata.

Filatelistično društvo Idrija je počastilo spomin na stoletnico rojstva Nikolaja Pirnata ob letošnjem občinskem prazniku (22. junij, sv. Ahacij). Društvo je pripravilo priložnostni poštni žig (20. junij 2003) in izdalo dotiskano (ilustrirano) poštno dopisnico (FD Idrija, št. 51). Obeležji je z uporabo izvornih (Pirnatovih) slikovnih predlog oblikoval Silvester Bajc.

Osnovo žigu predstavlja Pirnatov avtoportret (tuš, papir), narisani v Gonarsu leta 1942. Na slikarjevem obrazu je zaznati trpko in mrakobno vzdušje, ki je zaznamovalo vsakdanje življenje in trpljenje internirancev. Kompozicijo na dopisnici sestavljajo (kot podlaga) tri idrijske barve: spodaj živosrebrna »postelja«, v ozadju zlata stena in povprek cinobrova (rdeča) signatura

umetnika (ime, priimek, letnica 1922) kot pomenljiva sled nekega srečanja. Diagonalno na fiktivni postelji pozira čutno modeliran ženski akt, ki ga je Pirnat virtuožno izrisal že leta 1922, tako da je uporabil domala eno samo sklen-

jeno potezo. Akt je vizualno grajen na kontrastu med črnino bujnih las in belino mehkega razpotegnjenega telesa. V ospredje je postavljen Pirnatov bronasti kip Idrijskega rudarja iz leta 1933, ki ga karakterizirajo značilni »knapovski« atribute: oguljen klobuk brez krajcev, suknja na desni rami, malha za skromno malico (zoc, kruh), oljenka (ripsovka) v desnici in grobi usnjeni škornji na nogah. Kip rudarja daje vtis, kot da odhaja iz slikovnega polja barvne in erotične simbolike ter sestopa v prostorsko praznino pred seboj. Do izraza prihaja nasprotje med rustikalnimi moškimi plastičnimi formami in gibkimi ženskimi oblinami, obenem pa je v zastrtih pogledih obeh protagonistov moč zaslutiti intenzivno psihično resonanco. Oblikovalec Bajc je vsekakor posrečeno nakazal dualizem in soodvisnost ženskega in moškega principa.

Ob slovesni promociji spominskih obeležij v petek, 20. junija 2003, je bila na ogled priložnostna filatelistična razstava na temo klekljanja, izčrpno pa je bilo – s slikovnim gradivom in ustreznim komentarjem – predstavljeno tudi življenje in delo Nikolaja Pirnata.

ŽIVO SREBRO IN ČIPKE

Čipkarski festival je že desetletja osrednja prireditev v Idriji. Ne le domačini, temveč vsi obiskovalci so ga sprejeli kot praznik čipk in kot prijetno druženje v najstarejšem slovenskem rudarskem mestu, ki znova obuja tradicije svoje starožitnosti.

Filatelistično društvo redno dodaja temu prazniku svoj karakteristični prispevek. V letu 2003 je pripravilo priložnostni ovitek z informacijskim vložkom in priložnostni poštni žig ter razstavo poštnih znamk, pisemskih ovitkov in razglednic z motivi iz sveta čipk. Upravni svet Čipkarskega festivala je lani prvič razpisal mednarodni natečaj klekljane čipke s temo "Živo srebro". Tema je bila zahtevna, vsekakor pa odlična, saj sta živo srebro in čipka vtkana v življenje mesta Idrije.

Živo srebro, edina tekoča kovina pri navadni temperaturi, je bilo na območju sedanje Idrije najdeno okrog leta 1490. Živo srebro in cinober so poznali že v antiki in stari Grki so razlikovali celo dve vrsti: tisto, pridobljeno iz rude cinabarita - hydrargirum in naravno, samorodno - argentum vivum. Slednjemu so že v starodavnem Egiptu pripisovali magične lastnosti, alkimisti pa so z njegovo pomočjo želeli izdelati "lapis philosophorum", kamen modrecev. Stoletja je bilo živo srebro nepogrešljivo. V Idriji je bilo v vsem obdobju delovanja rudnika pridobljeno kar 147.000 ton živega srebra, njegova vrednost pa se ceni na 1 do 2 milijardi ameriških dolarjev. Od tega je šlo za prodajo ca 107.000 ton oziroma dobre tri milijone jeklenk, posebnih železnih posod, ki držijo 2,5 litra Hg. Rudarji so izkopali toliko materiala, kot bi ga pridobili pri izkopu običajnega rudarskega rova, dolgega 700 km, kar predstavlja zračno razdaljo od Idrije do Berlina. Idrijski rudnik je bil znan kot drugi največji živosrebrov rudnik na svetu, takoj za španskim Almadenom. Zaradi strupenosti in z razvojem novih tehnologij se je uporaba kovine močno zmanjšala, proizvodnja se opušča, rudniki se zapirajo. Tudi v Idriji.

Idrija je v svetu poznana tudi po klekljanju. Prvi doslej znani zapisi o znameniti idrijski čipki so iz leta 1696, od leta 1876 dalje pa v Idriji nepretrgoma deluje čipkarska šola. Ko so v temnem podzemlju knapi klesali rove, sledeč dragoceni rudi, so roke idrijskih deklet, žena in mater pletle niti, sledeč mislim na svoje drage v jami. Klekljale so bele čipke. Za zaslužek, za okras doma, za okras svojega oblačila. Dediščina rudarjenja in klekljanja so korenine Idrije. To je dragocena dediščina nacionalnega pomena, ki smo jo dolžni ohranjati. Filatelistično društvo Idrija se s svojimi akcijami in obeležji pridružuje tem prizadevanjem. Zato je tudi prisluhnilo organizatorju Čipkarskega festivala, ki je predlagal, da bi bilo tudi poštno filatelistično obeležje skladno s tematiko mednarodnega natečaja.

Silvester Bajc je zasnoval podobo priložnostnega ovitka, ki združuje rudniški izvozni stolp v črni barvi, alkimistični simbol živega srebra in nežno čipko v belem. Tako je prikazal povezavo črnega, trdega dela v jami in hrepenenja knapov po svetlobi in nežnosti, ki jo predstavlja čipka, osnova pa je živo srebro in cinabarit, ki ga simbolizira cinobrasta barva polja, kamor so postavljeni omenjeni atributi. Poštni žig pa predstavlja klekljarico, ki sedi za bulo in s kleklji umetelno prepleta bele niti.

Poštni žig je bil v uporabi na pošti 5280 Idrija v soboto, 23. avgusta. Zvečer istega dne pa je bila promocija filatelistično poštnega obeležja v prizivnici Antonijevega rova na skupni slovesnosti ob otvoritvi razstave izdelkov mednarodnega natečaja na temo "Živo srebro" in filatelistične razstave našega društva. Slovesnost je vodila Metka Rupnik, ki je nagovore in obrazložitve številnim tujim gostom prevajala v angleščino. Ob tej priliki so udeleženkam natečaja podelili nagrade. Prvo nagrado je prejela skupina učenk Čipkarske šole Idrija – Oddelek Cerčno za delo "Živo", drugo je prejela Špela Jamšek iz Čipkarske šole Idrija – Oddelek Črni Vrh za izdelek "Od rude do živega srebra", tretjo nagrado pa je prejela Bridget M. Cook iz Velike Britanije za delo s pomenljivim naslovom "Živo srebro: darilo bogov".

PARTIZANSKA BOLNICA FRANJA NA POŠTNI ZNAMKI

Na pobudo Združenja borcev NOV, Območnega odbora Idrija Cerkno in Filatelističnega društva Idrija, je Pošta Slovenije 60-letnico začetka delovanja Partizanske bolnice Franja zaznamovala s priložnostno pošto znamko. Znamka z nominalno vrednostjo 76 SIT je izšla 19. novembra 2003, svečana promocija pa je bila 22. novembra 2003 v Cerknem.

V NOV je bila vedno poudarjena skrb za ranjence, partizanske bolnišnice pa so bile pogosto ogrožane. Zato so si tudi na operativnem območju IX. korpusa prizadevali za čimbolj skrito lokacijo za postavitev nove. Tedanji sanitetni referent dr. Viktor Volčjak je izbral sotesko Pasice na Cerkljanskem, ki mu jo je pokazal domačin Janez Peternej. V težkih naravnih pogojih, v strmih skalah in ledu in v največji tajnosti, je bila 23.12.1943 prva baraka zgrajena in kmalu še drugi objekti. Bolnico je vodila dr. Franja Bojc-Bidovec in po njej je dobila konspirativno ime "bolnica Franja." "23. decembra 1943 je bila baraka gotova. Božični večer je prva skupina ranjencev že praznovala v novem domovanju. Kako so se začudili z belim papirjem obiti steni, pravim okusom, pogradom s slamicami in toplimi odejami ter belimi rjuhami, veliki lončeni peči na sredi barake. Na zgornji strani njihove sobe pa sta viseli na steni Titova in Stalinova slika nad vrati. In če so se ta vrata odprla, je zadišalo iz kuhinje kot ob domačih praznikih. Spraševali so, od kod toliko hrane, potic, mesa, sadja." Ti stavki, ki jih je zapisal nekdanji Franjevec, izžarevajo iskreno hvaležnost trpečih ranjencev vsem, ki so postavili bolnišnico, delovali v njej in zanjo skrbeli. Tako se je začelo požrtvovalno in zgodovinsko delovanje Partizanske bolnice Franja, edinstvenega spomenika narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem. Čeprav obkrožena z nemškimi postojankami v Baški grapi, na Škofjeloškem in z nemškim bataljonom Heine v Idriji in večkrat napadena, je delovala do 5. maja 1945. Zavedajoč se njene pomembnosti je Svet vlade LRS za prosveto in kulturo leta 1952 objavil prvo odločbo o zavarovanju tega spomenika. Leta 1963 pa je prešla pod okrilje Mestnega muzeja Idrija, ki s svojim oddelkom v Cerknem vzorno skrbi zanjo.

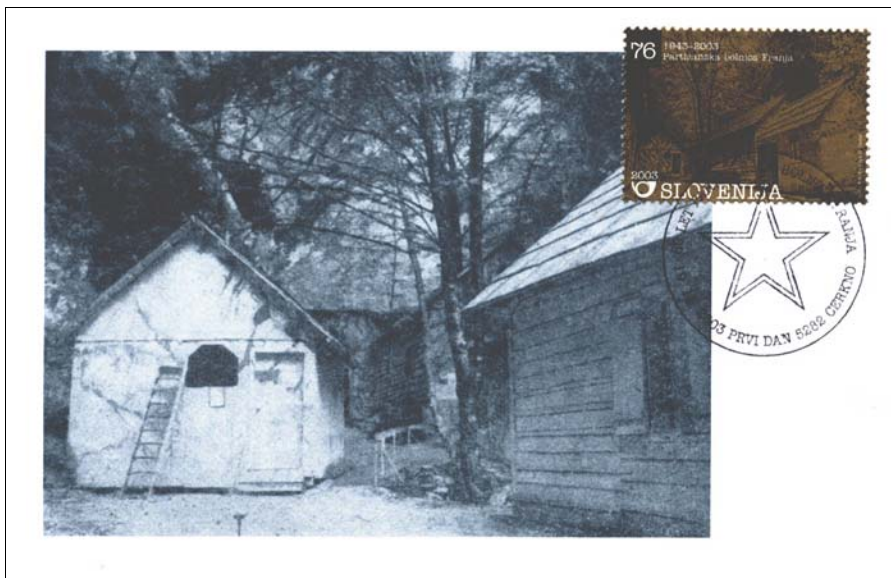
Še enkrat je bila preizkušana. Januarja 1989 jo je zasul silovit kame-ninski podor. Idrijska občina, regija in republika so združile moči in ob široki solidarnosti, tudi mednarodni, izpeljale velik podvig reševanja in v vseh po-

gledih dosledne obnove. Za objekt evropskega in svetovnega pomena vzorno skrbi Mestni muzej Idrija, Muzej za Idrijsko in Cerkljansko. Z zahtevnim vzdrževanjem omogoča ogled številnim obiskovalcem z vseh koncev sveta. Do oktobra leta 1986 so jih našli že milijon. Ob tej priliki je FD Idrija izdalo priložnostni poštni ovitek in spominski žig Milijonti obiskovalec SVPB Franja. Zaradi svoje vsestranske izjemnosti je Franja predlagana za vpis v svetovno dediščino pod okriljem Unesca.

Predlog za obeležitev 60-letnice PB Franje je državna Komisija za izdajo znamk in celin, ki ji je predsedoval namestnik generalnega direktorja Pošte Slovenije d.o.o., Jože Fošt, sprejela brez oklevanja. V sporočilu Komisije z dne 13.03.2002 je zapisano: »Z izdajo poštne znamke (PB Franja) želimo dodatno počastiti izjemen pomen tega zgodovinskega objekta.« V dogovoru z Združenjem borcev NOV je FD Idrija prevzelo pobudo za pripravo promocije. Sredi februarja 2003 je bil z direktorjem Sektorja za trženje Pošte Slovenija, Vinkom Filipičem že dogovorjen program zadolžitev za javno predstavitev znamke.

Društvo je pritegnilo še Občino Cerklje in MMI, Cerkljanski muzej in skupaj pripravilo zgledno predstavitev slovesnost. Pošta Slovenije je poskrbela za tiskana vabila, promocijske mapice z znamkami in Biltenom za udeležence ter za izpostavljenost poštne okence na prireditvenem prostoru. Svečanost je bila v veliki dvorani Glasbene šole Cerklje, ki je bila nabito polna domačinov in številnih gostov. Med njimi so bili župan občine Idrija Damjan Krapš, predsednik družbe FMR Andrej Kren, direktor PE Nova Gorica Pošte Slovenije, Borislav Zupanc in Marko Simić, ki je to direktorsko funkcijo na novo prevzemal. Prisotni so bili številni predstavniki zveze borcev NOV ter še redki živeči Franjevci, tako zdravnik Branko Štangl, bolničar Danilo Šuligoj ter dr. Pavla Jerina Lah, ki je spontano dodala programu pripoved, kako sta z legendarno zdravnico dr. Franjo Bojc – Bidovec potovali na Idrijsko in Cerkljansko. Kulturni program sta izvajala vokalna skupina Lira pod vodstvom Vojke Svetličič in Oktet France Bevk iz Otaleža pod vodstvom Pavleta Magajne. Po uvodnih priložnostnih nagovorih Jurija Kavčiča, župana občine Cerklje, Ivane Leskovec, direktorice Mestnega muzeja Idrija in Nikolaja Jereba, predsednika Filatelističnega društva Idrija, je v imenu borcev NOV o pomenu in izročilu Partizanske bolnice Franja spregovoril poslanec Državnega zbora RS, Samo Bevk. Vrhunec slovesnosti je bila predstavitev priložnostne poštne znamke, ki jo je podal generalni direktor Pošte Slovenije, mag. Alfonz Podgorelec. Poudaril je mednarodni pomen tega spomenika človeške humanosti. Z izročitvijo spominskih albumov novih znamk organizatorjem in pomembnim gostom, je generalni direktor simbolično predal nove znamke v promet. Ob zaključku se je za pomemben in prazničen dogodek v imenu Zveze združenj borcev NOV, zahvalil Jelko Kašca. Moderatorica Metka Rupnik je profesionalno vodila pro-

gram in domiselno povezovala posamezne točke. Po zakuski, ki jo je pripravila gostiteljica, občina Cerčno, so si gosti ogledali tudi priložnostno filatelistično razstavo, ki je pod naslovom Slovenija 1918 do 2002 v štirinajstih vitrinah prikazovala na poštih obeležjih pomembne mejnike naše zgodovine. Avtor razstave je bil dr. Janez Cerkvenik, član škofjeloškega filatelističnega društva Lovrenc Košir. Idrijsko društvo pa je ob tej priložnosti izdalo ponatis

prve turistične razglednice PB Franje, natisnjene pred letom 1950 v nekdanji tiskarni Pecchiari graf v Kopru. 300 izvodov razglednic je bilo ustrezno opremljenih kot maksimum karte (FD Idrija št. 53, MK). Priložnostno poštno znamko, ki prikazuje pogled na barake v tesni Pasice, je oblikovala Spodnjeidrijska Barbara Hiti iz Studia Arnold+Vuga po fotografiji Darja Tavčarja, ki jo hrani Cerkljanski muzej.

Filatelistično društvo Idrija je z uspelim predlogom za znamko in z izvedbo njene promocije izpeljalo še enega zahtevnejših projektov, ki jih v zadnjih petnajstih letih ni bilo malo. Upodobitev PB Franje na znamki pomeni njeno uvrstitev na posebni seznam svetovne dediščine, ki je zapisana prav na poštah znamkah.

Oba slavnostna govornika na slovesni promociji znamke dne 22.11.2003 v Cerknem, Samo Bevk, poslanec Državnega zbora in generalni direktor Pošte Slovenije, mag. Alfonz Podgorelec, sta prijazno dovolila objavo njunih govorov, ki ju v nadaljevanju v celoti predstavljamo.

Govor Sama Bevka, poslanca Državnega zbora Republike Slovenije

Prisrčen pozdrav tudi v mojem imenu. Najprej bi se rad zahvalil organizatorjem današnje predstavitve za povabilo ter priložnost, da lahko spregovorim ob izidu priložnostne znamke, posvečene 60-letnici ustanovitve znamenite Partizanske bolnice "Franje".

Ko smo pred dvajsetimi leti v muzeju izdali obsežen spominski zbornik o "Franji" v naravnost izjemno visoki nakladi 8000 izvodov, ko sta bila še živa njen ustanovitelj dr. Viktor Volčjak in upravnica bolnice dr. Franja Bojc Bidovec, sem bil prepričan, da o njenem nastanku, zgodovini ter pomenu vemo že skoraj vse. Toda bolj ko se oddaljujemo od časov njenega nastanka, bolj raste njen zgodovinski pomen ter poslanstvo, ki so ga njeni akterji odigrali v času druge svetovne vojne, to je v času največjega oboroženega spopada v zgodovini človeške civilizacije.

Vojaški spopad največjih razsežnosti je zajel 61 držav z okoli 2,1 milijarde prebivalcev ali 96 odstotkov vseh ljudi na svetu. Šest let druge svetovne vojne je zahtevalo preko 50 milijonov žrtev. Samo v Evropi je druga svetovna vojna povzročila za 260 milijard dolarjev škode.

Nasproti fašističnim silam trojnega pakta z izjemnim vojaškim potencialom se je oblikoval večji tabor protifašistične koalicije na čelu z Veliko Britanijo, Združenimi državami Amerike, Francijo in Sovjetsko zvezo, ki je poleg številnih drugih nezasedenih držav vključeval tudi odporniška in osvobodilna gibanja okupiranih narodov.

Zato lahko mirno trdimo, da sta bila med temeljnimi značilnostmi druge svetovne vojne pojav odporniških gibanj in partizanska vojna, ki sta pri nas na ozemlju Slovenije prerasla v narodnoosvobodilno gibanje, katerega glavni namen je bil izgon okupatorja in osvoboditev domovine.

Narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda, ki velja za eno najbolj organiziranih odporniških gibanj v Evropi, je tudi zaradi izjemne lege slovenskega ozemlja, prostorsko umeščena med prvi dve fašistični velesili sveta, odigral pomembno vlogo v okviru velike antifašistične svetovne koalicije.

Partizansko zdravstvo na Slovenskem in Partizansko bolnico "Franjo", kot materialni dokaz in simbol tega odpora, je namreč potrebno umestiti v prav ta zgodovinski okvir, da se lahko zavemo njunega univerzalnega pomena in sporočila za bodoče generacije.

Med narodnoosvobodilnim bojem je bilo na slovenskem ozemlju zgrajenih okrog 120 partizanskih bolnic, v katerih se je zdravilo več kot 15.000 ranjenih in bolnih partizanov. Bolnica "Franja" je najbolj celovito in avtentič-

no ohranjen objekt, ki simbolizira partizansko zdravstvo med drugo svetovno vojno na slovenskem narodnostnem ozemlju. "Franja" je bila ustanovljena decembra 1943 in je delovala vse do 5. maja 1945. Bila je ena izmed najbolj opremljenih partizanskih bolnic, saj je imela v svojem sklopu operacijsko sobo, rentgen, invalidski dom in celo električno centralo, celoten kompleks pa je sestavljalo 12 objektov. Tudi vojaška obramba in konspiracija sta bili do podrobnosti organizirani, tako so borci odbili kar dva napada nemških vojakov. V "Franji" in njenih oddelkih se je zdravilo skoraj 1000 ranjencev, med njimi nad 80 pripadnikov drugih narodnosti, zlasti Italijanov, Francozov, Rusov, Poljakov, dva Američana in en Avstrijec. Med ranjenci je bil tudi ujeti nemški vojak, ki je po ozdravitvi v bolnici ostal kot član osebja do konca vojne. V soteski Pasice se je zdravil tudi ranjeni zavezniški pilot Harold Adams, zato je Združenje ameriških pilotov-veteranov druge svetovne vojne pred šestimi leti »Franji« podelilo posebno priznanje.

Že poleti 1944 leta je partizanski zdravnik dr. Franc Podkoritnik Očka, nekaj časa začasni oskrbnik bolnice, zapisal: "Ta postojanka mora biti fotografirana, njeni graditelji pohvaljeni. Tudi po končani vojni se mora ohraniti ta postojanka kot viden dokaz vsem bodočim rodovom, kaj je zmožna ustvariti in kaj ustvarja ljubezen do svobode," In res "Franja" je že takoj po vojni postala spomenik, ki ga je do danes obiskalo 1.300.000 obiskovalcev z vsega sveta, zanjo pa že 40 let vzorno skrbi naš muzej.

Ko je bolnico "Franjo" prizadela velika naravna nesreča, smo v letih 1989 in 1990 sprožili veliko solidarnostno akcijo za njeno obnovo. Kako uspešna je bila ta akcija, pove podatek, da je bilo na solidarnostni račun za obnovo nakazanih 1854 nakazil posameznikov, podjetij, društev, šol, političnih organizacij in krajevnih skupnosti ter občin, za katerimi je po moji oceni stalo okrog 100.000 posameznih darovalcev. Več kot tretjino vseh sredstev za obnovo so prispevali tako posamezniki kot organizacije iz zamejstva in tujine. Tudi ta, takorekoč plebiscitarna podpora, da se ta izjemni pomnik človeške plemenitosti obnovi in ohrani za bodoče generacije, je dovolj zgovorna.

Ob tej priložnosti bi rad povedal, da bo Republika Slovenija nadaljevala s svojimi prizadevanji za vpis Partizanske bolnice "Franje" na Seznam svetovne dediščine pri UNESCO. Bil sem zelo razočaran, da nam letos poleti ni uspelo kronati več kot triletnih prizadevanj različnih ustanov in strokovnjakov ter slovenskih diplomatskih predstavnikov in smo morali kandidaturo za vpis "Franje", zaradi negativnega mnenja ICOMOSA, tik pred zasedanjem Komiteja za svetovno dediščino umakniti.

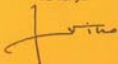

Iz obdobja druge svetovne vojne sta na seznamu svetovne naravne in kulturne dediščine uvrščena samo nacistično uničevalno taborišče Auschwitz na Poljskem in mesto Hirošima na Japonskem, ki ga je uničila atomska bomba. Če obe enoti na eni strani ponazarjata predvsem strahote, ki so se dogajale

med drugo svetovno vojno in sta predvsem v opomin človeštvu, da se kaj podobnega ne bi več zgodilo, je Partizanska bolnica "Franja" primer izjemne humanosti in človeške plemenitosti, primer iznajdljivosti in domiselnosti ter prizadevanja za ohranitev človeških življenj, ne glede na narodnost in vojskujočo se stran.

Prepričan sem, da nam bo z dodatno argumentacijo naše kandidature, "Franjo", v dveh do treh letih, uspelo uvrstiti na ta prestižni seznam svetovne dediščine.

Na koncu bi se rad zahvalil pobudnikoma izdaje priložnostne znamke: območni organizaciji zveze borcev, filatelističnemu društvu in Pošti Slovenije ter soorganizatorjema srečanja, občini in muzeju.

Samo Bevk

 POŠTA SLOVENIJE	 PROGRAM
FILATELISTIČNO DRUŠTVO IDRİJA in OBČINA CERKNO	POZDRAVNI NAGOVOR Jurij Kavčič, župan Občine Cerkno, Ivana Leskovec, direktorica Mestnega muzeja Idrija, muzej za Idrijsko in Cerkljansko, Niko Jereb, predsednik FD Idrija
vas v soboto, 22. novembra 2003, ob 11. uri, vljudno vabijo	O IZROČILU PARTIZANSKE BOLNICE FRANJA Samo Bevk, poslanec Državnega zbora RS
v prostore Glasbene šole Cerkno in cerkljanskega muzeja	PREDSTAVITEV PRILOŽNOSTNE POŠTNE ZNAMKE mag. Alfonz Podgorelec, generalni direktor Pošte Slovenije
na slovesno predstavitev priložnostne poštne znamke, posvečene 60-letnici partizanske bolnice Franja.	KULTURNI PROGRAM
Niko Jereb predsednik FD Idrija 	Jurij Kavčič župan Občine Cerkno
Mag. Alfonz Podgorelec generalni direktor Pošte Slovenije 	

Govor mag. Alfonza Podgorelca, generalnega direktorja Pošte Slovenije

*Spoštovani gospod župan,
spoštovani poslanec Državnega zbora,
spoštovani predstavniki medijev,
spoštovane gospe, cenjeni gospodje, spoštovani gostje...*

Vesel in počaščen sem, da vas lahko v imenu Pošte Slovenije pozdravim na današnji slovesnosti ob izidu priložnostne poštne znamke, s katero smo zaznamovali 60. obletnico začetka delovanja partizanske bolnice Franja.

Komisija za izdajo poštних vrednotnic je pred dobrim letom in pol z veseljem sprejela pobudo Filatelističnega društva Idrija in poslanca Državnega zbora g. Sama Bevka, da 60. obletnico začetka delovanja partizanske bolnice Franja zaznamujemo z izdajo priložnostne poštne znamke. Predlog za izdajo znamke je nastal tudi kot del širše pobude Zveze združenj borcev NOB za serijo znamk, s katerimi bi obeležili obletnice nekaterih pomembnejših dogodkov iz naše zgodovine.

Partizanska bolnica Franja, ki je v letih od 1943 do 1945 delovala

skrita v soteski Pasice na Cerkljanskem, je vse do danes ohranila avtentično podobo in postala s svojo legendarnostjo že kar simbol partizanskega zdravstva. Obenem se z njo ohranja izjemno pričevanje o humanosti in iznajdljivosti zdravstvenih delavcev in drugega osebja pri ohranjanju človeških življenj.

Znamka ima nazivno vrednost 76 tolarjev in je namenjena označevanju plačane poštne za prenos pisemske pošiljke mase do 100 g v domačem prometu. Oblikovali so jo v Studiu Arnold in Vuga po fotografiji Darja Tavčarja, ki jo je dal na razpolago Cerkljanski muzej. Znamke so natisnili v tiskarni Delo, in sicer v polah po 25 znamk, naklada pa znaša 70 tisoč izvodov. Posebnost te znamke je, da je tiskana samo v dveh barvah, črni in zlati. Predvsem zlata barva naj bi dala znamki pridih pomembnosti in zgodovinske častitljivosti.

Naj ob tem spomnim tudi na druge znamke, ki smo jih izdali v zadnjem letošnjem sklopu. To so: štiri znamke iz priljubljene serije Slovenija – Evropa v malem, ki prikazujejo naše narodopisne predmete, znamka iz serije Cestna vozila, ki prikazuje vprežni voz "parizar" ter božična in novoletna znamka, ki bosta olepšali praznična voščila.

Vsem, ki so sodelovali pri nastajanju znamke, še posebej pa izredno prizadevnemu predsedniku Filatelističnega društva Idrija g. Niku Jerebu ter poslancu Državnega zbora g. Samu Bevku, in vsem tistim, ki nas danes prijazno gostite, se zahvaljujem za sodelovanje.

Nazadnje mi dovolite, da podarim nekaj izvodov novih znamk županu g. Juriju Kavčiču, poslancu Državnega zbora g. Samu Bevku, predsedniku Filatelističnega društva Idrija g. Niku Jerebu in direktorici Mestnega muzeja Idrija ge. Ivani Leskovec.

Hvala.

mag. Alfonz Podgorelec

150 let živosrebrovega rudnika

NEW IDRJA

1853 – 2003

Letos mineva 150 let od začetkov obratovanja znanih živosrebrovih rudnikov v Združenih državah Amerike, ki so bili poimenovani po Idriji. Naše društvo je obletnico počastilo z izdajo priložnostnega poštnega žiga in dotiskane spominske dopisnice (FD Idrija, št. 54). Obeležji, ki ju je oblikoval društveni član Silvester Bajc, smo slovesno predstavili na praznik rudarske zavetnice svete Barbare, 4. decembra 2003. Prireditev, na katero je svoje članstvo povabilo tudi Muzejsko društvo Idrija, smo filatelisti združili z razstavo poštnih znamk, dopisnic, kuvert in žigov z rudarsko tematiko. Žig, posvečen kalifornijski Novi Idriji, se poslužuje narobe obrnjenega znaka – rudarskih kladiv, saj so tamkajšnji živosrebrovi rudniki že trideset let zaprti in zapuščeni. Na spominsko dopisnico je oblikovalec Bajc umestil značilno podobo nekdanjih, danes žal razpadajočih rudniških naprav.

Mesto in rudniki živega srebra New Idria, imenovani po naši Idriji, se nahajajo (pravzaprav so se nahajali, ker ne obratujejo več) v okrožju San Beni-

to, v vzhodnem delu doline Panoche, ki leži v centralnem delu Kalifornije v ZDA. Območje New Idria je locirano na visoko erozijskem in azbestno bogatem delu Kalifornije, visoko v gorovju Diablo, jugovzhodno od gričevja Panoche, na pobočju gore San Carlos, kjer prevladujejo sedimentne kamnine. Na zemljevidu ZDA najdemo Novo Idrijo približno na pol poti med San Franciscom na severozahodu in Los Angelesom na jugovzhodu. Značilna minerala v teh krajih sta azbest in benitoit. Danes predstavlja to območje enega večjih virov ekološkega onesnaženja. Pokrajina je pusta, slabo poraščena ali skoraj neporaščena. Po nekaterih podatkih naj bi bili gozdovi verjetno izsekani prav zaradi potreb rudnikov, kar pa se zdi vprašljivo, saj gozdov kaj prida – zaradi puste pokrajine in podnebja, najbrž nikoli ni bilo. V samem »mestu« New Idria živi danes le peščica prebivalcev, ki jih lahko preštejemo na prste ene roke! Idrijski zdravnik Franci Jereb, dr. med., večkratni popotnik po ZDA, je po ogledu osamelih rudnikov leta 1994 zapisal: "To je zapuščen in propadel kraj s pod 100 prebivalci v skupinici ohranjenih hiš." Član našega društva Peter Lapajne, ki je kraj obiskal poleti 2001, pa je tam videl le enega (čudaškega) človeka.

V precej oddaljeni preteklosti je bilo to območje eno največjih rudarskih središč v ZDA. Danes si zasluži ime Mesto duhov. Tu se je pravzaprav štetje let začelo v obdobju »zlate mrzlice«, potem pa se je po 120 letih čas dobesedno ustavil pred približno 30 leti. V kraju še vedno stojita kaka dva ducata stavb iz različnih obdobj delovanja rudnikov (na primer velika topilnica in drobilnica), vse stavbe so v privatni lasti. V zasebni lasti je tudi tamkajšnje ozemlje z opuščeni rudniki. Na tem teritoriju poteka danes velik ekološki projekt sanacije onesnaženja.

Preden so na območju New Idria španski misijonarji odkrili živosrebrovo rudo – cinabarit, je bilo to ozemlje poznano le tam živečim Indijancem, ki so rdeče pigmentirano zemljo uporabljali za lišpanje oziroma za svoje obredne in bojne barve.

Leta 1848 so bila v Sierrri Nevadi v Kaliforniji odkrita bogata nahajališča zlata. Za pridobivanje zlata pri ekstrakciji oziroma v procesu amalgamacije je bilo živo srebro izredno pomembno, dragoceno in cenjeno. Pred odkritjem živega srebra v Kaliforniji je prihajalo živo srebro v Ameriko izključno iz Evrope, in sicer predvsem zaradi ekonomskih interesov bogatih Evropejcev. Žlahtna tekoča kovina je bila od 16. stoletja naprej predmet monopolnega trgovanja, s katerim so se sprva ukvarjali premožni Fuggerji, v 19. stoletju pa zlasti bankirska družina Rothschild. Španci so pričeli z odkopavanjem živosrebrove rude v sredini 19. stoletja, takoj po odkritju nahajališč v osrednji Kaliforniji. Kdaj točno se je rudarjenje začelo, je težko ugotoviti, ker so na voljo različni podatki. Vsekakor so dela stekla med 1850 in 1860, po nekaterih virih prav leta 1853. Odkopavanja so se začela v polpuščavski dolini jugovzhodno

od Monterreya oziroma jugozahodno od Fresna. Področje, ki je prej spadalo pod tri okrožja (County), so Španci združili v enoten San Benito County, katerega glavno mesto je postalo Hollister.

Iz Hollistra vodi proti jugu ob ponikalnici San Carlos New Idria Road skozi polpuščavo proti območju rudnikov New Idria. Ob ozki asfaltni cesti se lahko pojavi kaka klopotaća ali roadrunner – ptić tekać, ki se trudi teći vzporedno z avtom. V Hollistru ima sedež tudi šerif, ki mu je okrožje podrejeno.

Podatki, dobljeni na internetu in po drugih virih, se nekoliko razlikujejo. Po eni verziji naj bi naselje in kasnejše mesto dobilo ime New Idria šele po zgraditvi pošte leta 1869. Prvi del imena mesta "New" so leta 1894 izpustili, toda med prebivalci se je ime New Idria ohranilo do danes. Dr. Franci Jereb, ki je zbral najveć informacij, pravi: "Kraj pridobivanja živega srebra pa je njegov prvi rudarski inženir, iz črno – žolte monarhije naseljen tja, poimenoval po kronslem rudniku Idrija kot NEW IDRIA MINE CALIFORNIA U.S.A.

Rudnik je vseskozi obdržal to ime, krajeno ime New Idria pa se je in se še vedno nedosledno uporablja. Ob ustanovitvi krajevne pošte so ime kraja uradno skrajšali in je postalo Idria – California, vendar so ga še vedno pogosto imenovali in ga še imenujejo New Idria. Črke tega ne povedo, je pa ime za naša ušesa zelo popaćeno zaradi amerikske fonetike. Zaman išćeš Idrijo, ker ljudje vedo le za Ajdrijo." Tako dr. Jereb.

V bližini kraja, kjer so obratovale drobilnica, separacija in topilnica, je bilo kar nekaj manjših živosrebrovih rudnikov New Idria (Aurora, Alpine, Clear Creek, Fourth of July in drugi), v katerih so rudarili predvsem Španci in Mehićani. V rudnikih New Almaden, bolj južno proti meji z Mehiko, kjer so pričeli z odkopavanjem cinabaritne rude leta 1863, pa so rudarili Angleži, Mehićani in Kitajci.

Rudniki so delovali od leta 1853 do leta 1975. Nekateri so prenehali že okrog leta 1970. New Idria je bila na svojem vrhuncu v obdobju druge polovice 19. stoletja. Po podatku iz interneta so na primer rudniki leta 1881 zaposlovali pod zemljo kakih 300 delavcev. Znani geolog dr. Ivan Mlakar, udeleženec prvega mednarodnega kongresa o živem srebru v Barceloni leta 1974, je v razpravi Osnovni parametri proizvodnje rudnika Idrija skozi stoletja do danes (Idrijski razgledi 1974/3-4) zapisal: »Kalifornijska rudišća (vsa) so v letu 1877 dosegla proizvodnjo 79.396 jeklenk ali 2.738 ton živega srebra.« To je pomenilo kalifornijski rekord vseh časov. Iz interneta je razvidno, da je New Idria v razdobju od 1902 do 1944 pridobila skupno nad 433.000 jeklenk tekoćega živega srebra. V 42 – letnem obdobju bi to

pomenilo povprečno po 10.300 jeklenk letno. Taka računica seveda ne pove ničesar, saj je letna proizvodnja izredno nihala, tudi v razmerju 1:10!

Živosrebrovi rudniki New Idria so spadali med 12 največjih tovrstnih rudnikov v Kaliforniji in so bili tudi med najdlje delujočimi (nad 120 let). Danes obratuje samo en rudnik, v katerem odkopavajo in nato prodajajo poldrage kamne, predvsem benitoit; gre za izjemno redek poldragi kamen, katerega edino nahajališče na svetu je prav na prostoru New Idria. Sicer pa so te pokrajine zelo bogate z različnimi minerali.

Morda ni bilo naključje, da so bili tudi rudniki New Idria po količini pridobljenega živega srebra drugi največji rudniki v ZDA, takoj za New Almadenom, podobno kot je bil idrijski rudnik drugi največji na svetu za španskim Almadenom. Živo srebro iz rudnikov New Almaden (okrožje Santa Clara) in New Idria (okrožje San Benito) predstavlja več kot 90% te plemenite kovine, pridobljene v rudnikih Severne Amerike. Treba je poudariti, da je bilo vseh živosrebrovih rudnikov v ZDA več kot 150, seveda so bili povečini majhni.

Skupni donos rudnikov v Novem Almadenu in Novi Idriji je primerljiv z donosom idrijskega rudnika: Idrija je poslala v svet okrog 107.000 ton živega srebra, oba kalifornijska rudnika skupaj pa kakih 60.000 ton. Zato ni čudno, da je še danes na pobočjih nad reko San Carlos, ki se razprostirajo v bližini topilniških objektov, videti kupe ostankov prežganega materiala. Prežgane odpadke so skozi desetletja, brez ozira na okolje, odlagali po bližnjem prostranem zemljišču.

Precej zanimivega čtiva v zvezi z obravnavanimi vprašanji je moč najti v Idrijskih razgledih, ki jih že od leta 1956 izdaja idrijski muzej. Poglejmo nekaj izbranih tekstov.

Rudniški inženir Albin Koželj je leta 1962 popisal svoje študijsko potovanje po ZDA (Idrijski razgledi 1962, št. 3). Takrat so ZDA proizvajale približno 1.300 ton živega srebra letno. Ing. Koželj je naštel vrsto rudnikov v Kaliforniji, med njimi tudi Novo Idrijo in Novo Almaden. Ugotavljal je, da je vsebnost metala v rudah znašala od 0.1% do 1%. Opisal je povsem mehanizirano »roparsko« rudarjenje (nizki stroški), rotacijske peči in ameriške ukrepe proti merkurializmu. Objavil je tudi zemljevid, na katerem so označeni živosrebrovi rudniki v Kaliforniji, Nevadi, Oregonu, Idahu, Arkansasu in na Aljaski.

Ekonomist Marijan Groff je objavil 25 strani dolgo razpravo Svetovni trg živega srebra (Idrijski razgledi 1970, št. 1). Izdelal je natančne in pregledne tabele za svetovno in ameriško proizvodnjo v letih 1910 – 1968. Opozoril je, da so ZDA med drugo svetovno vojno proizvajale po 50.000

jeklenk živega srebra letno, leta 1950 le 5.000 jeklenk, leta 1960 pa spet 33.000 jeklenk. Okrog leta 1970 so ameriški rudniki obratovali na mejah rentabilnosti. Takrat je znašala svetovna proizvodnja živega srebra okrog 230.000 jeklenk, ZDA pa so uvažale kar 80.000 jeklenk, saj so porabile dobro tretjino svetovne proizvodnje. Največji proizvajalci so si sledili po takem vrstnem redu: Španija, Italija, Sovjetska zveza, Kitajska, ZDA, Jugoslavija (Idrija) in Mehika.

Prej omenjeni geolog dr. Ivan Mlakar pa je štiri leta pozneje (Idrijski razgledi 1974/1-2,3-4) objavil sledečo lestvico, veljavno za leto 1972: Španija 2.170 ton živega srebra, Sovjetska zveza 1.960 ton živega srebra, Italija 1.441 ton živega srebra, Mehika 860 ton živega srebra, Kitajska 690 ton živega srebra, Jugoslavija (Idrija) 566 ton živega srebra, ZDA 215 ton živega srebra (uvoz!). Ameriška proizvodnja je torej zasedala sedmo mesto. Na lestvici celotne svetovne proizvodnje skozi zgodovino do leta 1972 sta daleč prednjačila španski Almaden (nad 8 milijonov jeklenk) in Idrija (nad 3 milijone jeklenk). Zelo visoko sta bila uvrščena tudi oba kalifornijska rudnika: New Almaden (1,1 milijona jeklenk) na 5. mestu in New Idria (600.000 jeklenk) na 8. mestu.

V kriznem obdobju živega srebra v letih 1976 – 1977 je v Idrijskih razgledih pričujočo tematiko temeljito analiziral dr. Jože Čar. Opozoril je, da so v prejšnjih letih znane tabele vprašljive, saj Sovjetska zveza in Kitajska nista objavljali pravih podatkov. Tako je na primer SZ leta 1974 proizvedla kar 75.000 jeklenk živega srebra.

Opozoriti velja še na dejstvo, da so v preteklosti poleg slovenske Idrije in ameriške Nove Idrije obratovali vsaj še trije rudniki s tem imenom. Dva bi lahko zasledili v Nemčiji, tretjega pa blizu Sarajeva v Bosni. Avstrijske oblasti so po zasedbi Bosne (1878) poleg drugih rudnikov odprle tudi Bosensko Idrijo, ki je delovala četrto stoletja, od 1885 do 1909. Pridobili so skupno 3.770 jeklenk ali 130 ton živega srebra.

Za konec naj bodo zapisani še spominski utrinki na kalifornijsko poletje 2001. Gospod Peter Lapajne pripoveduje takole: »Nekaj popotnih vtisov o Novi Idriji sem si nabral v juliju leta 2001. Takrat sem obiskal ZDA v družbi z ženo Vando, prijateljem Julijem Pavšičem in še enim spremljevalcem. Naš glavni cilj je bil Los Angeles in tamkajšnji sejem Gift show. Z ženo sva v okviru izbora Pospeševalnega centra za malo gospodarstvo R.S. med 64 udeleženci sejma domače obrti predstavljala idrijske čipke. Ker ni bilo mogoče časovno uskladiti prihodov in odhodov letal, nam je ostajalo na razpolago precej prostega časa. Da bi ga čim bolj koristno izrabili, smo se med drugim odločili tudi za obisk »mesta« New Idria,

ki je pritegovalo našo radovednost. Vedeli smo namreč, da je tam dalj časa deloval živosrebrn rudnik, ki je dobil ime po naši Idriji.

Najprej smo si ogledali Grand Sequoia Park, ki se je vabljivo ponujal ob naši poti. Dne 17. julija 2001 smo se nato mimo mesta Fresno odpeljali proti zapuščeni Novi Idriji. Ob tabli blizu mesta Montena smo lahko prebrali opozorilni napis, ki nam je sporočal, da se naprej podajamo na lastno odgovornost. Okrog nas se je resnično začinjala prava divjina – pravcati »divji zahod« in preveval nas je občutek, da smo zatavali nekam daleč od civilizacije. Ko smo prevozili 40 milj po samotnem pustinjaškem svetu, smo dospeli do naselja Panoche, kjer nam je prijazen Mehikanec postregel s pivom. Ves čas nas je zdelovala vročina, saj se je temperatura gibala nekje med 30 in 40 stopinjami Celzija. Mehikanec nam je pokazal pot proti cilju, ki ni bil več daleč. Po krajši vožnji smo se zadovoljni spogledali, saj so nas pričakovale table z napisi New Idria. Makadamska cesta nas je malo pred mrakom odložila v okolju, kakršnega prej nismo pričakovali.

Pogled na ostanke »mesta« je bil naravnost strašljiv. Blizu zapuščene stavbe, nekakšne barake, so sredi ceste ležali ostanki mrtvega goveda (!) – koža, kosti, rogovi. Vsepovsod po bližnji okolici so se pasle svinje. Vse stavbe, ki smo jih videli, so bile zapuščene, razpadajoče in so dajale vtis, da se bodo vsak čas podrle. Samo ena stavba je bila še obljudena, toda žal povsem negostoljubna, saj nas edini naseljenec nikakor ni hotel sprejeti. V ogradi je imel krdelo renčečih psov, nekje iz ozadja pa nas je "pozdravljalo" tuljenje kojotov. Ni nam kazalo drugega, kot da smo se hitro z mesta razgledali naokrog, se podvivali v avto in zapustili dobesedno "mrtvo" mesto. Kolikor smo uspeli videti, so od nekdanjih objektov ostali le še nekateri – seveda v obliki razpadajočih kadavrov. Spominjam se separacije, dimnika in napisov, iz katerih je razvidno, da je bil tam nekoč velik rudnik živega srebra.

Čas se nam je prehitro iztekkel. Nameravali smo obiskati tudi šerifa, ki živi v sosednjem mestu Hollister in je pristojen za območje Nove Idrije, vendar namere nismo uspeli uresničiti. Zaradi načrtovanih obveznosti smo se morali hitro vrniti v Los Angeles."

In še obetavna napoved. Nekateri člani Muzejskega društva Idrija se zanimajo za študijsko potovanje v zahodne zvezne države ZDA, na katero bi se pod vodstvom dr. Francija Jereba odpravili predvidoma poleti 2004. Razume se, da bo trofejni cilj odprave New Idria.

41. ČIPKARSKI DNEVI V ŽELEZNIKIH

Turistično društvo Železniki nas je povabilo, da sodelujemo na tradicionalnih Čipkarskih dnevih s tematsko filatelistično razstavo. Organizatorji so našo zbirko znamk, celin, žigov in drugih filatelističnih objektov z motivi čipk in klekljanja že videli v Idriji in si zato zaželeli, da jo predstavimo tudi obiskovalcem Čipkarskih dnevov, ki so potekali od 12. do 20. julija 2003 v Železnikih. Silvester Bajc, Vojko Rejc, Ljubo Ukmar in Niko Jereb, smo pripravili 96 standardnih albumskih listov in prikazali izbor omenjene tematike, vključno z razglednicami z vseh koncev sveta, ki prikazujejo motive čipk in klekljanja ter šestimi telefonskimi karticami s podobo idrijske čipke.

Otvoritev skupne razstave je bila v četrtek, 17. julija zvečer v Kulturnem domu. Prikazane so bile čipke gojenk Čipkarske šole iz Železnikov, pa klekljaric iz

Gorenje vasi, Poljan in Žirov, čipke natečaja Združenja slovenskih klekljaric, razstavljeni so bili tudi krajevni turistični spominki, izdelki domače kuhinje in slikarski eksponati »slike štirih«. Na odru, na častnem mestu, kot so dejali, pa je bila na ogled naša zbirka v osmih vitrinah. Pred številnimi gosti so razstavo s slovesnimi nagovori odprli predsednik Turističnega društva Železniki, Anči Trojar in Marija Plešec, filatelistično zbirko pa je zbranim predstavil predsednik FD Idrija Niko Jereb. Številni obiskovalci so z zanimanjem ogledovali svet čipk na znamkah in se zelo pohvalno izrazili o naši zbirki. Turistični delavci – organizatorji 41. čipkarskih dni, največje tradicionalne, turistično etnološke, kulturne, športne in zabavne prireditve v kraju in občini, so se našemu društvu za sodelovanje še posebej zahvalili.

Niko Jereb

ZAPISANO OSTANE

V Idriji bodo zgradili novo pošto

V soboto 23. novembra 2003, pred slovesno promocijo poštne znamke PB Franja v Cerknem, sta v Idriji generalni direktor Pošte Slovenija mag. Alfonz Podgorelec in idrijski župan Damjan Krapš slovesno podpisala dokončne pogodbe in »prižgala« zeleno luč za gradnjo nove pošte blizu avtobusne postaje v Idriji. Odprli naj bi jo že septembra letos. Na tej lokaciji je tudi izvozni stroj rudniškega jaška Inzaghi. Projektanti nameravajo to tehniško dediščino smiselno vključiti v nov poštni objekt.

Ko so v Idriji zraven Šelštve podirali staro stanovanjsko hišo, v kateri je bil pod Avstroogrsko prvi poštni telegraf v Idriji, sta člana FD Idrija, sedaj že pokojni Stanko Majnik in Miran Jurjavčič shranila del kamnitega oboka vhodnih vrat, v katerem so bile vklesane letnice postavitve te zgradbe. Društvo je predlagalo idrijskemu projektantu in Službi za gradbeništvo in arhitekturo pri Pošti Slovenija, da omenjen »zgodovinski kamen«, opremljen z ustreznimi podatki, vključi kot eksponat v nove poštne prostore.

Sir od srca

V duhu tradicionalno dobrih odnosov FD Idrija in kolektiva Pošte 5280 Idrija smo si ob božično novoletnih praznikih voščili zdravja, sreče, ljubezni in bogastva ter izmenjali simbolična darilca. Člani društva so voščilom dodali še posebne čestitke za poseben uspeh idrijske pošte, ki je za marljivo delo v letu 2003 dobila odlično oceno (5). Posebno in zasebno darilce upravnice pa je bilo težko dvakrat po 50 dag in je nosilo napis: "Spoštovano FD! Naj Vam služi svojemu namenu... Srečno 2004!" Darilo, tolminski sir, smo si v društvu prvo nedeljo po novem letu z veseljem privoščili in z dobrimi željami pospremili upravnico Mojco Pirih na novo delovno mesto na pošto v Cerknem.

Dežurni nedeljskih srečanj

Kakih sedemnajst let že velja nenapisano pravilo, da morajo biti na nedeljskih srečanjih vedno prisotni in dežurni: gospodar društva Vojko Rejc, ki tudi odklepa prostore, pa predsednik društva, pa še nekaj članov. Ostali kakor kdaj: nekateri obiskujejo srečanja pogosto, nekdo pa le enkrat na leto. Zato bo Upravni odbor letos predlagal Občnemu zboru društva sezonsko listo dežurstva na nedeljskih srečanjih.

Filatelistično društvo Idrija
poštni predal 6.

Z a p i s n i k

redne letne skupščine društva, ki se je vršila dne 3. januarja 1954
ob 9. uri v zbornici Vajenske šole.

- Dnevni red: 1. Otvoritev, izvolitev delov. predsedstva, zapisnikarja in
dveh overovateljev.
2. Poročila funkcionarjev.
3. Poročilo nadzornega odbora in diskusija.
4. Volitve novega upravnega odbora, nadzornega odbora in
razsodišča.
5. Bodoče delo, predlogi in slučajnosti.

Ker je bil tov. ing. Jager Anton, predsednik, opravičeno odsoten, je skupščino otvoril tajnik tov. Logar Srečko, ki je ugotovil, da je prisotnih 21 članov ter predlagal dnevni red, ki je bil soglasno sprejet.

Ad 1. za delovno predsedstvo so bili soglasno izvoljeni tov. Jereb Rafael, Bajt Srečko, in Bedenk Avgust. Za zapisnikarja je bil soglasno izvoljen tov. Logar Srečko, za overovatelja zapisnika pa tov. Pivk Josip in Eržen Vili.

- Ad 2. Tajniško poročilo je podal tov. Logar Srečko (priloga 1.)
Poročilo gospodarja je podal tov. Pivk Josip (priloga 2.)
Poročilo blagajnika je podal tov. Jereb Josip (priloga 3.)

Ad 3. Ker sta bila odsotna oba člana nadzornega odbora je tov. blagajnik skupščini predložil svoje poročilo in knjige s prilogami, katere je skupščina pregledala in ugotovila, da so v redu vodene. Ker je medtem prišel na skupščino tudi tov. Lapajne Julče, član nadzornega odbora, je predlagal razrešnico staremu odboru, ki je v redu izvršil svojo nalogo, nakar je skupščina soglasno sprejela razrešnico staremu odboru.

V diskusiji se je sprejel tudi predlog, da se v bodočem letu uredi naša sicer skromna knjižnica in bo knjižničarju pomagal tov. Logar ter mu preskrbel tudi potrebne tiskovine.

Ad 4. Volitve so izpadle soglasno in sporazumno:

- Predsednik: tov. ing. Jager Anton,
pošpredsednik: tov. Kobal Mirko,
tajnik: Logar Srečko,
blagajnik: Jereb Rafael,
gospodar: Bedenk Avgust,
poverjenik za krožno zamenjavo: Treven Anton,
poverjenik za mladino: Pivk Josip,
knjižničar: Habe Franc.
Nadzorni odbor: Toplak Franc,
Kogoj Leopold.
Častno rozsodišče: Eržen Vili,
Bajt Srečko,
Lapajne Julče.

Delegat za zvezno skupščino: tov. Logar Srečko.

Ad 5.: tov. tajnik prečita zadnjo okrožnico zveze in prosi člane, da se izrazijo o posameznih točkah:

a/S poslovanjem našega društva je bilo članstvo popolnoma zadovoljno in samo želi, da bi nova društvena uprava nadaljevala z delom, kakor ga je vršila stara uprava. Tov. Toplak se je pritožil, da ni prejel dveh koprskih znamk, kar je sicer podpisal v spisku odjemalcev. Kljub temu pa mu bo tov. gospodar ta znamke nadomnil čim jih prejeme.

b/Tudi s poslovanjem Zveze je bilo naše članstvo zadovoljno. Želeli bi samo, da bi zveza v vseh pogledih vpeljala najstrožjo štednjo, ker so davjatve filatelistov zelo visoke in jih le s težavo zmagujejo.

c/Tudi z našo revijo je članstvo zelo zadovoljno in je mnenja, da njena vsebina ustrezja željam večine, ker najdejo v njej potrebna poročila o novih izdajah. Želeli bi samo več informativnih člankov in poročil iz svetovnega filatelističnega sveta.

č/ Z emisijsko politiko tudi letos nismo bili zadovoljni, čeprav se je nekoliko izboljšala. Naklade spominskih znamk so vsekakor prenizke in prav gotovo ne služijo svojemu namenu. Naši člani spominskih znamk na pisnih skoraž ne dobijo. Znamke za 30 din AVNOJ ni dobil na pismu še niti en naš član, da ne govorimo o 50 dinarski, ki je bila ključna in si niti vsi člani niso mogli preskrbeti zadostnega števila nežigosanih na pošti, kjer jih sploh niso prodajali. Ta sistem emisije še danes jemlje ugled naši državi in nihče nas ne more prepričati, da bi imela država od tega osvojenega sistema kakršno korist. V Idriji smo večkrat opazili, da so tuji turisti želeli nabaviti spominske znamke, pa jim niso mogli postreči z drugim, kakor s frankovnimi in par letalskimi redne izdaje. Od tega ima gotovo naša država tudi finančno škodo in zgubo na tuji valuti.

Iskrena želja večine našega članstva je tudi, da se mednarodna zamenjava poenostavi. Nič nimamo proti temu, da se postavijo neke omejitve, ki naj preprečijo spekulacijo, odpraviti pa je treba birokratski postopek specifikacije in dovoliti, da bomo smeli pošiljati znamke takoj ob izidu.

Imejmo pred očmi tudi našo mladino, ki stroškov filatelije ne zmore in nima v svojih albumih niti naših spominskih znamk.

đ/Emissijsko politiko PTT Koper odločno zavračamo! Če v bodoče naša Zveza ne bo prejemale vseh znamk, naj tudi ostale zavrne in bomo Koper rade volje pometali iz naših albumov.

Točen program dela naj izvede nova uprava na osnovi dosežanjega dela.

Ker je bila že pozna ura, smo skupščino zaključili in isvečali še interno tombolo.

Overovateljca:
Pivk Josip, Bržan Vili.

FILATELISTIČNO DRUŠTVO
IDRIJA
POBUDNICA ŠT. 9
FILATELISTIČNE ZVEZE LRS

Zapisnikar:
(Logar Srečko)

Logar

Iz našega arhiva: Faksimile zapisnika redne letne skupščine društva, ki je potekala pred petdesetimi leti (3. januar 1954).

Pripravljalni odbor za ustanovitev Filatelističnega društva Idrija

Josip Pivk
(1896-1981)

Srečko Logar
(1909-1988)

Rafael Jereb
(1906-1992)

Prve filatelistične ure pod vodstvom Josipa Pivka. Z leve proti desni sedijo: Pavel Lapajne, Jure Jereb, Marjan Golja, Anton Filipič, Milan Filipič, Dolfi Kobal, Janez Pivk, Niko Mrak in Milan Kogej.

In memoriam **ANTON JAGER**

Univerzitetni diplomirani inženir rudarstva

1. I. 1922 – 29. VIII. 2003

Nekdanji idrijski rudarski strokovnjak ing. Anton Jager si je pridobil vidno mesto med našimi najzaslužnejšimi filatelisti. Čep-rav je v Idriji preživel in služboval le 15 let, je ostajal našemu društvu zvest več kot pol stoletja.

Rodil se je 1. januarja leta 1922 v Šentjurju pri Celju, kjer je obiskoval tudi osnovno šolo. Šolanje je nadaljeval na gimnaziji v Celju in maturiral leta 1940. Iz srednje šole je prinesel solidno splošno razgledanost, zlasti znanje tujih jezikov. Študiral je na ljubljanski univerzi, z odliko opravljal vse izpite in di-

plomiral na montanistiki leta 1950.

V Idrijo je prišel skupaj s svojo soprogo Ružo takoj po diplomi leta 1950. Občasno je prihajal že prej kot študent poučevat tehnične predmete na takratno Rudarsko industrijsko šolo. Iz Ljubljane se je večkrat pripeljal kar s kolesom. Poklicno in strokovno delo pri idrijskem rudniku ga je zadržalo do leta 1964, ko je odšel na Rudis v Trbovlje. Po besedah nekdanje idrijske županje ing. Ivica Kavčič (Idrijske novice, 12. IX. 2003) je bil »sposoben, nadpovprečno delaven ter široko tehniško in ekonomsko razgledan strokovnjak, uveljavljen doma in v tujini.« Dodati je treba, da je njegova žena Ruža prevzela skrb za delo v rudniškem kemijskem laboratoriju.

Po nastopu službe pri rudniku je že po nekaj dneh prevzel vodenje jamskega obrata. V naslednjih letih je izvajal zahtevna investicijska in prenovitvena dela, na primer zamenjavo izvoznega stroja pri jašku Delo (Jožefov jašek). Vodil je tudi študijski oddelek in do odhoda iz Idrije usmerjal rudniške investicije. Najvažnejše so bile naslednje: izgradnja nove separacije in žičnice (namesto zastarele Bašerije in prevoza rude po tirih) ter zahtevni projekt montaže rotacijskih peči. Pri teh delih se je ing. Jager izkazal s svojimi organizacijskimi sposobnostmi, s širokim tehničnim znanjem in obvladovanjem tujih jezikov.

Leta 1964 se je ing. Jager zaposlil pri trboveljskem Rudisu kot direktor novega sektorja za izgradnjo. V tej odgovorni vlogi je predvsem v tujini vodil rudarske in druge industrijske projekte, od raziskav in načrtovanj, do izgradnje in prevzemov s strani investitorjev. Deloval je pri rudnikih v Alžiriji in Maroku ter usklajeval sodelovanje s firmami in strokovnjaki iz Švedske, Francije in Nemčije. Prevzemal je zahtevne finančne, strokovne in operativne naloge v Turčiji, Makedoniji, Egiptu, Tuniziji in Gvineji ter v letih 1977 – 78 nadzor nad deli na mreži Geoplina v Sloveniji. Kljub visokim in uglednim funkcijam je ostajal skromen in ohranjal topel in človeški odnos do vseh ljudi, zlasti do sodelavcev.

V Idrijo se je ing. Jager zelo rad vračal, saj je imel tu precej znancev in prijateljev. Med njimi smo bili ves čas predvsem filatelisti. Član našega društva je bil kar 53 let, od 1950 do smrti.

Iz društvene kronike je pomembna vloga ing. Jagra prpričljivo razvidna. Že leta 1950 ga najdemo na seznamu članov, ki ga je društvo poslalo Filatelistični zvezi Slovenije v Ljubljano. Na društveni razstavi v Idriji 9. in 10. maja leta 1953 je za zbirko FLRJ prejel peto nagrado. Občni zbor 3. januarja leta 1954 ga je soglasno izvolil za predsednika Filatelističnega društva Idrija. Z izpopolnjeno zbirko FLRJ si je na društveni razstavi v Idriji ob 24. junija do 8. julija 1956 pridobil četrto nagrado.

Zanimiv je dopis, ki je 7. avgusta 1961 potoval iz Idrije v Ljubljano. Takrat sta predsednik FD Idrija Anton Jager in tajnik Srečko Logar poslala na sedež Filatelistične zveze Slovenije oster protest zaradi tedanjih špekulativnih izdaj, ko je bilo na primer na idrijski pošti moč dobiti le 14 blokov (!) – za 40 društvenih članov. Jager in Logar sta zapretila celo z izstopom društva iz Zveze, če se dobava znamk ne bo uredila.

Ing. Jager je precej razstavljal tudi izven Idrije. Na meddruštveni razstavi 9. septembra 1962 v Novi Gorici je nastopil z zbirko Nizozemske do leta 1940. Zbirko stare Holandije je še izpopolnjeval in jo ponovno predstavil na mednarodni filatelistični razstavi obmejnih dežel od 5. do 8. julija 1964 v Gorici; prislužil si je srebrno medaljo.

Sredi leta 1965 je Idrija doživela imeniten filatelistični praznik, saj je v njej od 2. do 4. julija potekalo srečanje filatelistov treh obmejnih pokrajin; to je bila pravzaprav sploh prva večja mednarodna prireditve v Idriji. Gostje, zbiralci in razstavljalci, so prišli iz Celovca, Beljaka, Podrošta, Trsta, Gorice, Vidma (Udine), Palmanove, Maribora, Ljubljane, Jesenic, Zagreba in Slavonskega Broda. Ing. Jager je bil nagrajen v skupini generalnih zbirk za študijsko kolekcijo Srbije.

Ko je odšel iz Idrije v Trbovlje, se je seveda zaključilo tudi njego-

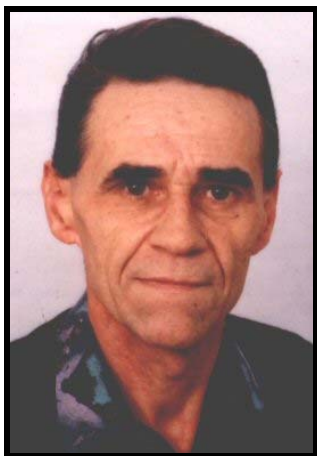
vo 11 – letno predsednikovanje idrijskim filatelistom. Vendar je ostal član našega društva, še naprej preko društva prejemal znamke, občasno – kolikor mu je čas dopuščal – celo obiskoval nedeljske sestanke in se udeleževal letnih občnih zborov. Na slavnostni seji ob 40. obletnici FD Idrija, ki je potekala 24. decembra 1989 v Hotelu Ydria, je bil več kot upravičeno med prejemniki priznanj, ki so jih dobili najbolj zaslužni člani; izročeni sta mu bili častna listina in grafika akademskega slikarja Rudija Skočirja. Prihajal pa je med nas še 13 let, takorekoč do nedavnega...

Svojo bogato življenjsko pot je sklenil v petek, 29. avgusta 2003, ob 15. uri pred vežico sv. Antona na Plečnikovih Žalah v Ljubljani. Kot dolgoletnega in spoštovanega sodelavca ter cenjenega in iskrenega prijatelja ga bomo idrijski filatelisti ohranjali v trajnem in hvaležnem spominu.

Janez Kavčič

In memoriam **RAJKO ČERNILOGAR**

12. VIII. 1941 – 17. V. 2003

Mnogo prezgodaj se je žal za vedno poslovil član našega društva Rajko Černilogar, ki je nadvse ljubil lepote narave in rože na svojem skrbno negovanem vrtu. Cvet njegovega življenja je ovenel prav sredi lanskih cvetočih majskih dni. Dokončal je pot, ki se ni vila samo po gredicah radosti, ampak tudi skozi trpko rastje grenkega pelina in bodečega trnja.

Rajko se je rodil na začetku vihre druge svetovne vojne, 12. avgusta leta 1941 na Šebreljskem Vrhu. Oče Jože in mati Katarina sta kot najemnika Na Stanu z žulji in znojem obdelovala zemljo, redila živino in podarila življenje šestim otrokom. Kot najstarejši sin je prav Rajko najbolj občutil kruto resničnost vojnega časa. V njegovi roсни mladosti ni bilo prostora za igre in pravljice. Domačija Na Stanu je bila požgana in Černilogarjeva družina si je morala poiskati zasilno zatočišče pri sosedu Za Kalom, pozneje pa se je za sedem let preselila k Navršerju v

Gorenjo Kanomljo. Šele leta 1952 je bil urejen trajni dom v zaselku Mandžurija v Spodnji Kanomlji.

Po osnovni šoli pri Fari je prišel Rajko na nižjo gimnazijo v Idrijo, kjer smo kot sošolci skupaj preživeli nekaj vedrih najstniških let. A časa za brezkrbnost ni bilo veliko, saj je moral hitro poprijeti za delo in priučitev kot vajenec na takratnem Simplexu. Potem mu je dve najlepši fantovski leti pobralo služenje jugoslovanske vojske v Bosni in Hercegovini. Zrela leta in najboljše moči je posvečal službi in družini. Vestno je opravljal delovne dolžnosti na Kolektorju, kjer se je tudi dodatno usposabljal in dočakal zasluženno upokojitev. Usoda mu je naklonila trenutke radosti, zadoščanja in intimne sreče, ki jih je doživljal z ženo Ivico, sinom, hčerjo in vnukinjama.

Zakoni narave pa ostajajo močnejši od nas ljudi, ki smo razpeti med enim samim zdravjem in mnogoterimi pastmi boleznih. Tegobe bolezenskih stisk in ranljivost človeškega bitja je Rajko občutil že od mladih let, ko je imel težave z nogo, pozneje pa je bolehal zlasti na pljučih. Moral je zapuščati družinsko ognjišče in svoje najdražje, se zatekati na Golnik in v Topolščico, od koder se je tudi poslednjič oglasil...

Pokojni Rajko je z dobrodušnim nasmehom razodeval svoj dobrohotni značaj. V svoji duši je nosil marsikaj plemenitega, saj je tu in tam tiho a iskreno pokazal, da premore skrite kotičke notranjega bogastva srca in duha. Rad je kaj prebral, reševal križanke, predvsem pa na Brusovšah v Idriji vsa leta zavzeto oskrboval svoj vrt; z vso ljubeznijo je negoval svoje rože, ki so mu hvaležno cvetele.

Zbiranje poštних znamk je bilo v petdesetih letih prejšnjega stoletja med dijaki tedanje idrijske nižje in višje gimnazije zelo priljubljeno. Veliko zaslug za razmah mladostniškega filatelističnega navdušenja je imel gospod Josip Pivk, ki je kot mentor vodil dobro obiskovan krožek v drugem nadstropju nekdanje realke. Na sestanke krožka, ponavadi ob sobotah po pouku, je redno prihajal tudi Rajko in si začel – s spoštljivo natančnostjo – urejati svojo zbirko. Znamkam je ostal zvest vse življenje, se občasno udeleževal naših nedeljskih srečanj, nabavljal nove izdaje, predvsem pa užival doma, v urah počitka in sprostitve. Svojci vedo povedati, kako pogosto in zadovoljno je pregledoval svoje zaklade v miniaturnem svetu filatelističnega kraljestva.

Čas zaceli vse rane, pa tudi spomina na dolgoletnega sodelavca in prijatelja nam ne bo zabrisal.

HVALA ZA POMOČ

V letu 2003 smo uspešno izpeljali večino načrtovanih dejavnosti. Brez finančne in materialne pomoči bi bili naši uspehi skromnejši. Člani Filatelističnega društva Idrija se vsem dobrotnikom iskreno zahvaljujemo.

Prav posebej pa smo hvaležni **Avto-Moto društvu Idrija**, ki nam že vrsto let brezplačno nudi svoje prostore za naša redna nedeljska srečanja.

Naše promocijske slovesnosti so nam pomagali izpeljati in jih obogatiti: **Metka Rupnik, Vojka Svetičič z vokalno skupnino Lira, Cerkno in Pavel Magajne z oktetom France Bevk, Otalež.**

*Direkcija
Republike Slovenije
za ceste*

*Tržaška 19, Ljubljana
Tel: 01/478 8002
Fax: 01/478 8123
e-pošta: drsc@gov.si
Internet: <http://www.drsc.si/>*

Direkcija Republike Slovenije za ceste je organ v sestavi Ministrstva za promet. Izvaja strokovno-tehnične, razvojne, organizacijske in upravne naloge za graditev, vzdrževanje in varstvo glavnih in regionalnih cest ter dela hitrih cest, naloge, ki se nanašajo na prevoze v tovornem in potniškem cestnem prometu ter ugotavljanje skladnosti cestnih vozil.

Med naloge Direkcije RS za ceste sodijo tudi: priprava predlogov za investicije v državne ceste v njeni pristojnosti, usklajevanje pri projektiranju, graditvi in obnovah cest in objektov na teh cestah ter zbiranje podatkov, potrebnih za presojo glede vlaganj v ceste.

V letu 2003 so nam pomagali:
(po abecednem redu)

**Cvetličarna Cvet, Idrija,
Čipkarski festival Idrija,
Direkcija RS za ceste, Ljubljana,
Glasbena šola Cerčno,
IMP Klima d.o.o., Godovič,
Kmetijsko gozdarska zadruga Idrija,
Kolektor d.o.o., Idrija,
Markles d.o.o., Plužnje,
Mestni muzej Idrija,
Muzej za Idrijsko in Cerkljansko,
Nova LB d.d., Ljubljana, Podružnica Nova Gorica,
Nova KBM d.d., Področje Nova Gorica,
Občina Cerčno,
Občina Idrija,
Pekarna Jesenko, Jožef Jesenko s.p., Jelični Vrh,
Pošta Slovenije d.o.o.,
SKEI, Sindikat kovinske in elektroindustrije Slovenije,
Območni odbor Idrija – Cerčno,
Založba Bogataj, Idrija,
ZZB in udeležencev NOB Slovenije,
Glavni odbor, Ljubljana ter Združenje borcev NOV,
Območni odbor Idrija Cerčno.**

